

Kolíska človeka v Čade

Donedávna sme za kolísku človeka považovali Veľkú priekopovú prepadlinu vo východnej Afrike. Začiatkom šesťdesiatych rokov minulého storočia však paleo-

T Chadanthropus uxoris z lokality Yayo (Angamma) – objav z roku 1962

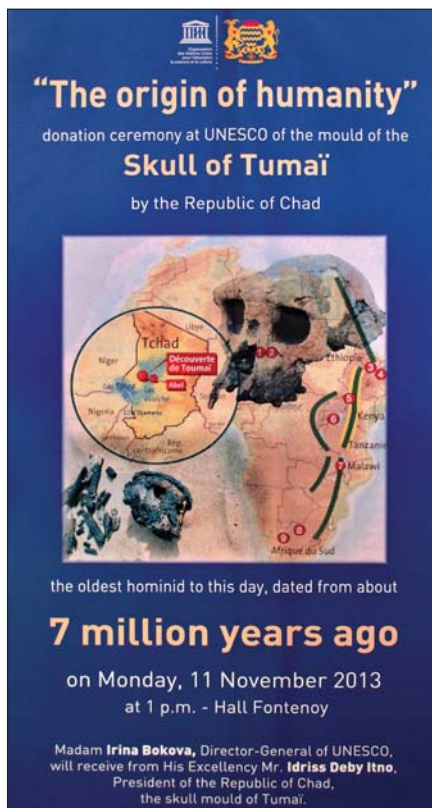
antropológ Yves Coppens (nar. 1934) z Collège de France a Muséum National d'Histoire Naturelle v Paríži začal hľadať s manželkou kosti našich prapredkov v okolí Koro-Toro v oblasti Sahelu.

Evolúcia človeka začala pred 7 mil. rokov

V severnom Čade južne od pohoria Tibesti (Emi Koussi 3 415 m n. m.) na Falaise d'Angamma v lokalite Yayo objavil v roku 1961 nový druh primáta, ktorý nazval *T Chadanthropus uxoris*. Po jeho stopách sa vydal do Čadu aj tím paleontológov, vedený prof. Michelom Brunetom. Najskôr sa severovýchodne od Čadského jazera smerom na Koro-Toro sústredil na okraje depresie Bahr el Ghazal, ktorá bola v minulosti zaplavená. Tu na lokalite KT 12 objavil 23. januára 1995 sánku prvého fosilného hominida z tejto časti Afriky, pomenovaného *Australopithecus bahrelghazali* (spred 3,5 mil. rokov) – familiárne Ábel. Po tomto úspechu s podporou Université de Poitiers a čadskou Université de N'Djaména vytvoril Francúzsko-čadskú paleontologickú misiu, ktorá začala výskum v severnejšej púšti Djurab (Erg du Djourab) južne od obce Faya západne

od depresie (bývalého jazera) Bodélé, do ktorej v minulosti stekali vody (dnešnými wádí = ouadi) z východnejšieho masívu Ennedi. Vedel, že ešte v štvrtohorách

bola táto pustatina Sahelu, ako aj severnejšej Sahary, plná zelene a života. Neďaleké vysychajúce Čadské jazero (Ramsarská lokalita), dnes na rozhraní štyroch

Kolíska človeka sa presunula do Čadu

Virtuálny Sahelanthropus

Sahelanthropus tchadensis – pôvod človeka posunul na 7,2 mil. rokov do minulosti

štátov (Čad, Niger, Nigéria a Kamerun) o rozlohe už len 1 350 km² (s maximálnou hĺbkou 11 m a hladinou vo výške 286 m n. m.), bolo v tom čase oveľa väčšie. Jeho okolie až po Tibesti, zrejme, predstavovalo už v trefohorách environment vhodný pre vznik a život primátov a evolúciu hominidov. Expedícia, ktorá trvala od júla 2001 do marca 2002, priniesla svetový objav už 19. júla 2001, keď na lokalite Toros – Menalla (TM) 266-01-060-1 „Toumáï“ (16,15° SZŠ a 17,29° VZD) našli jej členovia zvyšok lebky (kranium) nového druhu hominida (čeláde Hominidae). Okrem postaršieho prof. Michela Bruneta (nar. 1940) boli prítomní aj ďalší členovia expedície z Centre National d'Appui a la Recherche z mesta N'Djaména – študent Ahounta Djimdoumalbaye, Adoum Mahamat, Gougudibé Fanoné a Francúz Alain Beauvilain.

Najstarší druh hominida

Po vyhodnotení tohto objavu a ďalších nálezov (napríklad sánok tohto druhu) v spolupráci s viacerými inštitúciami a odborníkmi (napríklad z Peabody Museum Harvardskej univerzity paleoantropológom Davidom Pilbeamom a Franckom Guyom) sa potvrdilo, že uvedený nový a doteraz najstarší druh hominida – *Sahelanthropus tchadensis* – žil už vo vrchnom miocene – messine (pred 7,3 – 5,3 mil. rokov). Vek kostí,

Zázrak evolúcie – Kráska a zvierat z Čadu

Objaviteľ Prof. Michel Brunet

Irina Bokova, generálna riaditeľka UNESCO vyzdvihla význam objavu pre ľudstvo

Odhalenie nálezu nášho najstaršieho prapredka prezidentom Čadu a vedením UNESCO

nájdenných na troch miestach TM 266, TM 292 a TM 247, určili na 7,2 mil. rokov. Zrejme v tom čase sa z miocénnych ľudoopov, potomkov primátov (najstarší zistený fosílny primát bol asi *Altiatlasius kouchii* spred 57 mil. rokov, zistený v Maroku v roku 1990), ako napríklad *Proconsul africanus* a *Victoriapithecus* (spred 22 – 14 mil. rokov), odčlenili a vyvinuli prví hominidi. Vývoj začal smerovať v rámci nadčelade hominoidovcov (Hominoidea) a čeľade hominidov k hominidom (podčeľadi Homininae a rodu Homo) – k antropogéze. Tým sa hranica ich existencie (bipedálnych primátov, ktorí dokázali chodiť na dvoch nohách a asi sa podobali dnešnému šimpanzovi bonobo ako v súčasnosti nášmu genetiky najbližšiemu príbuznému tvorovi), posunula o viac než milión rokov dozadu. Totiž mladší druh *Orrorin tugenensis* z Tugenských vrchov v Keni, nazývaný pre objav v roku 2000 „Millennium Man“ (objav Brigitte Senut a Martina Pickforda) žil „iba“ pred 6,1 – 5,7 mil. rokov a *Ardipithecus ramidus kadabba* z etiópskej depresie Afar (objav Tima Whita z roku 1994) asi pred 5,8 – 4,4 mil.

Prejavenie obdivu a úcty zo Slovenska v UNESCO

rokov. *Kenyanthropus platyops* z Lomekwi v Keni (spred 3,5 – 3,2 mil. rokov) už koexistoval s australopitekmi (4,2 – 2 mil. rokov). Po objave v roku 1999 tento druh s plochou tvárou od roku 2003 dokonca niektorí autori označili na najstarší druh rodu človek – Homo *platyops*, avšak s menším mozgom. Až následne sa vyvinuli parantropovia a ľudia rodu Homo (dnes už len poddruh Homo sapiens sapiens, zaradený medzi 543 druhov žijúcich primátov, začlenených do 72 rodov a 16 čeľadi).

Tím Michela Bruneta s ďalšími odborníkmi publikovali svoj objav v roku 2002 v *Nature*, 418 (6894) pod názvom „A new hominid from the Upper Miocene of Chad, Central Africa“ (s. 145 – 151). Virtuálnu rekonštrukciu sahelantropa zostavili v rokoch 2004 – 2005.

Ukážka objavov z Toumaï z lokality TM 266

Fragmenty lebky a čeľuste sahelantropa

Svetová prezentácia v Paríži

Počas 37. generálnej konferencie UNESCO v Paríži sa uskutočnila 11. novembra 2013 svetová prezentácia tohto unikátneho objavu za účasti prezidenta Čadu Idrissa Deby Itno, generálnej riaditeľky UNESCO Iriny Bokovej, prof. Michela Bruneta a delegátov skoro všetkých štátov sveta, spravovaná „tlačenicou“ zástupcov masovokomunikačných prostriedkov, citiacich význam tejto udalosti alebo senzáciu.

Pravdou ostáva, že posun časovej hranice na 7,2 mil. rokov a zmena environmentu vzniku najstaršieho prapredka človeka (posun o cca 2 500 km) nás utvrdzuje v tom, že poznatky o našom vývoji nemôžeme považovať za dostatočné. Zistenie, že najväčšia púšť – Sahara – bola „rajom na Zemi“ je šokujúce, ale zároveň aj mementom pre dnešné ľudstvo, ktoré musí zabrániť, aby nenadobudla globálne rozmery. Tentoraz však ako ukončenie evolúcie človeka bez návratu Planéty opíc.

RNDr. Jozef Klinda

Náš prapredok z Toumaï – uznávaný objav z 19. júla 2001

Foto: Jozef Klinda